

KLEMENT RANJINA

(1482—1559)

Stjepan Krsić

Filozof, teolog, govornik i diplomat Klement Ranjina rodio se g. 1482. u poznatoj dubrovačkoj plemićkoj obitelji i od 16 godine u rodnom gradu stupio u Dominikanski red.¹ Tu je — kako se čini — stekao i prvu naobrazbu. Iza toga, vjerojatno oko g. 1504. odlazi u Veneciju radi nastavka studija.² G. 1509. biva premješten kao student teologije u Perugiu,³ a g. 1511. odlazi u Napulj gdje na generalnom studiju Dominikanskog reda u samostanu sv. Dominika završava svoj studij.⁴

Prema pisanju Serafina Crijevića (Cerve) Ranjina se odmah po završetku studija posvetio propovjedničkoj službi.⁵ Nema nikakve sumnje da

¹ Na kraju svog filozofskog djela »Commentaria in quatuor libros Sententiarum« sam Ranjina navodi da ga je završio g. 1549. u 67. godini života i u 51. godini nakon ulaska u Dominikanski red.

² G. 1505. Senat Dubrovačke republike mu piše u samostan sv. Petra Mučenika u Murano da pronade i pošalje u Dubrovnik jednog sposobnog učitelja za obrazovanje dubrovačke omladine umjesto dosadašnjeg učitelja Daniela iz Parme (Historijski arhiv u Dubrovniku — u daljnjem citiranju HAD — Litterae et Commissiones Levantis 19, f. 73r).

³ Registrum litterarum fr. Thomae de Vio Caietani O. P., Monumenta Ordinis Praedicatorum historica, XVII, Romae ad S. Sabinae 1935, p. 287.

⁴ N. dj. str. 290. Nije poznato kakav je akademski naslov postigao. Neki njegovi biografi tvrde da je bio doktor (magister) filozofije i teologije (Đurđević I., Vitae illustrium Rhacusinorum, Biografska djela Ignjata Đurđevića, Zbornik za istoriju, jezik i književnost, VII, SKA, Beograd 1935, str. 22; Cerva S., Iconotheca illustrium fratrum Congregationis Ragusinae, Ragusii 1728, pp. 144—145 (rukopis u knjižnici dominikanskog samostana u Dubrovniku). Iako takvu tvrdnju ne smijemo a priori odbaciti, ipak je značajno da se sâm Ranjina nikad tako nije potpisivao, niti za to nalazimo potvrdu u bilo kojem poznatom suvremenom dokumentu. Mislim da razlog tome treba tražiti u odluci Dubrovačke dominikanske kongregacije odmah nakon svog ustanovljenja g. 1487. da njezini članovi ne smiju primati taj akademski naslov bez izričite dozvole većine članova Kongregacije, jer su magistri (doktori) po pravilima Dominikanskog reda uživali široke povlastice pa je to bio jedan od razloga slabljenja samostanske stege (Krsić S., Congregatio Ragusina Ord. Praed. 1487—1550, Institutum historicum Ordinis Praedicatorum, Dissertationes XIX, Romae ad S. Sabinae 1972, pp. 110—111).

⁵ Cerva S., n. dj. str. 114.

je uživao glas izvrsnog propovjednika jer je kao takav obišao propovijedajući skoro cijelu Italiju,⁶ Dalmaciju i Njemačku.⁷ Kao takav je bio dva puta angažiran od strane Senata Dubrovačke republike, što nije čest slučaj, da u Dubrovniku g. 1515.⁸ i g. 1534.⁹ propovijeda Došašće i Korizmu. Poznato je, naime, da je Dubrovačka republika redovito pozivala u Dubrovnik najbolje propovjednike svoga vremena, naročito iz Italije da za dobru plaću propovijedaju u spomenuto vrijeme. I upravo s tog područja djelatnosti Ranjina je ostavio nekoliko rukopisnih i tiskanih djela, od kojih su neka bila tiskana troškovima vlade Dubrovačke republike.¹⁰

Pored svoje vrlo uspješne propovjedničke karijere kojoj je posvetio najviše vremena i energije, Ranjina se proslavio i kao vrstan diplomat. U četiri navrata mu je Senat Republike povjeravao delikatne diplomatske misije, koje je uspješno obavljao. Tako je npr. g. 1515. bio poslan u Firenzu glasovitom Lorenzu Mediciju i u Rim k papi Leonu X,¹¹ a g. 1530. k hrvatsko-ugarskom i njemačkom kralju Ferdinandu Habsburškom.¹² Njegove diplomatske sposobnosti naročito su došle do izražaja za vrijeme tzv. Svete lige g. 1538. kada su Venecija, Španjolska, Papinska država te nekoliko manjih talijanskih republika zahtijevale od Dubrovnika da im se pridruži u ratu s Turcima. S druge pak strane i Turci su gajili iste nade vjerujući u privrženost Dubrovnika njima.¹³ Dubrovnik se tada našao u skoro bezizlaznoj situaciji. Ulazak u rat na bilo čijoj strani za nj bi značio sigurnu propast. Za Turke bi predstavljao veoma lagan plijen, a s druge strane Venecija je odavno tražila zgodnu izliku da ga zaposjedne i tako podvrgne svojoj vlasti. To bi ovaj put sigurno i učinila pod izgovorom da ga »zaštiti« od Turaka. U toj situaciji Senat šalje Ranjinu k papi Pavlu III, začetniku »Svete lige«, koga Ranjina izvanrednom diplomatskom vještinom uspije uvjeriti da bi ulaskom Dubrovnika u rat na bilo čijoj strani cijeli kršćanski Zapad više izgubio, nego bi eventualno dobio.¹⁴ Zahvaljujući upravo njegovoj misiji,

⁶ HAD, Acta Consilii Rogatorum 40, f. 247r; Đurđević I., n. dj. str. 22.

⁷ Cerva S., n. dj. str. 147; Bibliotheca Ragusina in qua Ragusini scriptores eorumque gesta et scripta recensentur, Ragusii 1740, p. 235 (rukopis u knjižnici dominikanskog samostana u Dubrovniku).

⁸ HAD, Acta Consilii Rogatorum 33, f. 156v.

⁹ Ibid. 41, f. 33v.

¹⁰ Ibid. 44, f. 320v.

¹¹ Ibid. 33, ff. 220v—223v; 271v—273v.

¹² Ibid. Acta secreta Consilii Rogatorum 1, ff. 62rv, 66v; Acta S. Mariae Maioris, saec. XVI, fasc. III, n. 101.

¹³ Tadić J., Španija i Dubrovnik u XVI v., Društveni i istorijski spisi, knj. 41, SKA, Beograd 1932, str. 62—71; Cvjetković B., Uvod u povijest Dubrovačke republike, Dubrovnik 1915, str. 40; HAD, Litterae et Commissiones Levantis 21, f. 137rv.

¹⁴ Razzi S., La storia di Ragusa, Ragusa 1903, p. 134—135; Thalloczy L., Frammenti relativi alla storia dei paesi situati all'Adria, Trieste 1911, p. 7; Cvjetković B., n. dj. str. 40—41; HAD, Litterae et Commissiones Levantis 22, f. 15v a tergo; Cerva S., Iconotheca, pp. 149—151; Krasić S., n. dj. str. 140—142; Engel Ch.-Stojanović I., Povijest Dubrovačke republike, Dubrovnik 1922,

kao i drugim koracima svoje vlade, Dubrovnik je u tom ratu uspio sačuvati neutralnost, a s time i slobodu.

U kraćim predasima svoje osebuje propovjedničke i diplomatske aktivnosti Ranjina je bio tri puta biran generalnim vikarom (vrhovnim starješinom) Dubrovačke dominikanske kongregacije čiji je bio član, i to g. 1520—1522,¹⁵ g. 1526—1528¹⁶ i g. 1542—1544.¹⁷

Razlog da se Ranjina posvetio pisanju bile su njegova odmakla dob i bolest koja ga je prikovala za dubrovački samostan pa više nije mogao putovati i propovijedati. Tom poslu je posvetio zadnjih dvadesetak godina života, a rezultat toga su nekoliko djela teološkog, govorničkog, pravnog i filozofskog sadržaja:

1. Liber casuum conscientiae;¹⁸
2. Super decretalia flores;¹⁹
3. Quaedam dubia super epistolas Pauli;²⁰
4. De potestate Petri et successorum;²¹
5. Liber consiliorum;²²
6. Expositio super epistolam Pauli ad Romanos, Venetiis 1547;²³
7. Sententiae ex Doctoribus ad casus particulares facile resolvendos et breviter per modum alphabeti excerptae;²⁴
8. Quodlibet declamatorium, Venetiis 1541;²⁵

str. 163—164; Luccari G., *Copioso ristretto degli annali di Ragusa, Venezia 1605*, pp. 142—143; Vojnović K., *Sudbeno ustrojstvo republike Dubrovačke, Rad JAZU 114 (1893) 163—164.*

¹⁵ HAD, *Distributio testamentorum* 16, f. 32r; Krsić S., *ibid.* str. 149.

¹⁶ HAD, *ibid.* 30, f. 232r; *Acta Consilii Rogatorum* 39, f. 127r; Rim, *Archivum generale Ordinis Praedicatorum*, IV, 22, f. 134r.

¹⁷ Cerva S., *Iconotheca*, p. 393.

¹⁸ Gozeus A., *Catalogus virorum ex familia Praedicatorum in litteris insignium, Venetiis 1605*, p. 52; Quetif J.-Echard J., *Scriptores Ordinis Praedicatorum*, II, *Lutetiae Parisiorum 1721*, p. 131; Cerva S., *Bibliotheca Ragusina*, I, p. 248; Gliubich S., *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia, Vienna 1856*, p. 264.

¹⁹ Gozeus A., *ibid.*; Gliubich S., *ibid.*; Dolci S., *Fasti litterario-ragusini sive virorum litteratorum prospectus, Venetiis 1767*, p. 16; Appendini F. M., *Notizie istorico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de' Ragusei*, II, *Ragusa 1803*, p. 87.

²⁰ Cerva S., *ibid.*; Gozeus A., *ibid.*

²¹ Đurđević I., *ibid.* p. 23; Gozeus A., *ibid.*; Cerva S., *ibid.*

²² Gozeus A., *ibid.*; Cerva S., *ibid.* pp. 248—249.

²³ Naslov ovog djela je dugačak, a glasi ovako: »Expositio fratris Clementis Aranei Ragusini ordinis praedicatorum cum resolutionibus occurrentium dubiorum etiam Lutheranorum errores confutantium secundum subiectam materiam super epistolam Pauli ad Romanos per modum lecture. Impressum Venetiis apud Nicolaum de Bascarinis anno Domini 1547.«

²⁴ Cerva S., *ibid.* p. 250.

²⁵ Naslov i ovog djela je dugačak, a glasi ovako: »Quodlibet declamatorium cum suis figuris et attestationibus ex sacris litteris, perutile verbi Dei declamatoribus, in tribus libris distinctum, cum tabula ordinata in secundo libro dierum communiter praedicabilium, additis etiam propriis tabulis totam substantiam pro quolibet sermone continentibus, nec non his adiuncta quorundam sermonum magis

9. Sermones in dominicas Dominici Adventus et in ferias Quadragesimae, Brixiae 1586;²⁶
10. Contra Rastianorum errores;²⁷
11. De cambiis et usuris;²⁸
12. In nonnulla Constitutionum nostrarum loca explicatio.

Jedino filozofsko djelo koje je Ranjina napisao i priredio za tisak, ali nikad — ne zna se točno zašto, možda zbog nedostatka novaca — nije tiskano jest »Commentaria in quatuor libros Sententiarum«. U njemu, kako sam naslov kazuje, po načelima tomističke nauke komentira glasovito djelo Petra Lombardskoga. Ovo djelo, još uvijek u autografu, sadrži 325 stranica. Njegovo podrobnije proučavanje dat će nam — nadamo se — dovoljno elemenata da detaljnije odredimo filozofsku misao ovog osebjunog mislioca.

utilium ex sancto Vincentio annotatione tabulari, venerabilis patris fratris Clementis Aranci de Ragusio ordinis praedicatorum congregationis Ragusinae de observantia, verbi Dei declamatoris, 1541. Impresum Venetiis arte nec non pervigili diligentia ad ipsius correctionem probi viri Nicolai Bascarini sumptibus illustrium dominorum Ragusii anno Domini 1541 die 14 ianuarii.«

²⁶ Naslov i ovog djela je veoma dugačak: »Sacri sermones reverendi patris fratris Clementis Aranci Ragusini ordinis praedicatorum pro diebus festis a prima dominica Adventus usque ad Cineres et subinde per omnes ferias Quadragesimae usque ad tertiam feriam Paschae. Item de Verbo incarnato alii sermones viginti quator et octuaginta sex de materiis particularibus, ad nutriendas virtutes et ad vitia extirpanda potissimum accomodati, multa doctrina, figuris ac moralitatibus ornatissimi. Quibus nunc accessere summaria in principio uniuscuiusque sermonis nec non indices quatuor, videlicet alphabeticus singularium notabilium historiarum et autoritatum sacrae scripturae, quae in toto opere declarantur, materiam etiam singularium in unoquoque sermonum contentarum, et omnium sermonum sancti Vincentii ordinis praedicatorum ad singulare concionatorum commodum. Sermo meus et praedicatio mea non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis, I ad Corinthios caput 2. Brixiae apud Petrum Mariam Marchettum 1586.

²⁷ Dolci S., *ibid.*; Gliubich S., *ibid.*; Cerva S., *ibid.* p. 251.

²⁸ Cerva S., *ibid.* p. 250. O Ranjini su još pisali: Lusitanus Antonius Senensis, *Bibliotheca Ordinis Fratrum Praedicatorum*, Parisiis 1585, pp. 60—61; Rovetta A., *Bibliotheca chronologica illustrium virorum provinciae Lombardiae sacri Ordinis Praedicatorum*, Bononiae 1691, p. 295; Razzi S., *Istoria de gli uomini illustri così nelle prelature, come nelle dottrine del sacro ordine de gli Predicatori*, Lucca 1595, p. 189; Piò M., *Delle vite de gli huomini illustri di S. Domenico*, tom. I, Bologna 1607, p. 192; Mireus A., *Bibliotheca ecclesiastica sive de scriptoribus ecclesiasticis, qui ab anno Christi 1494, quo Ioannes Trithemius desint, ad usque tempora nostra floruerunt*, vol. II, Antverpiae 1649, p. 42; Kukuljević Sakcinski I., *Marko Marulić i njegovo doba*, Pjesme Marka Marulića, Stari pisci hrvatski, knj. I, JAZU 1869, str. XX.